

Riigikogu kultuurikomisjoni istungi protokoll nr 143

Tallinn, Toompea ja videosild

Esmaspäev, 06. aprill 2026

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Liina Kersna (esimees)

Protokollija: Merje Noorlind (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Vadim Belobrovtsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Mait Klaassen (Signe Kivi asendusliige), Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali

Komisjoni ametnikud: Carina Rikart (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helena Pihlakas (nõunik)

Kutsutud: Haridus- ja Teadusministeeriumi teadusosakonna juhataja Katrin Kiisler ning õigusosakonna nõunik Kadi Mölder (2. päevakorrapunkt); Kultuuriministeeriumi õigus- ja haldusosakonna juhataja Merle Põld ning loomingu osakonna juhataja Bianca Soe (3. päevakorrapunkt); Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonna muuseuminõunik Marju Reismaa ning õigus- ja haldusosakonna juhataja Merle Põld (4. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Jaak Valge ja Irja Lutsari algatatud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (822 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
3. Vabariigi Valitsuse algatatud riigi kultuuripreemiate ja kultuuristipendiumide seaduse ning spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu (824 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
4. Muuseumiseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustamine
5. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu kultuurikomisjoni nädala (06.04.2026-12.04.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 6.04.2026 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Jaak Valge ja Irja Lutsari algatatud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (822 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
3. Vabariigi Valitsuse algatatud riigi kultuuripreemiate ja kultuuristipendiumide seaduse ning spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu (824 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
4. Muuseumiseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustamine
5. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 7.04.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud kõrgharidusseaduse, Eesti Vabariigi haridusseaduse ja ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (849 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
2. Vabariigi Valitsuse algatatud keeleseaduse, riigilõivuseaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (740 SE) ettevalmistamine teiseks lugemiseks
3. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni, Jaak Aab, Ester Karuse, Tanel Kiik, Andre Hanimägi, Züleyxa Izmailova algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (819 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
4. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Madis Kallas, Liina Kersna, Mait Klaassen, Tõnis Lukas, Margit Sutrop).

2. Jaak Valge, Irja Lutsari algatatud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (822 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks

Liina Kersna avas komisjoni päevakorrapunkti arutelu ning andis eelnõu tutvustamiseks sõna selle algatajatele.

Irja Lutsar selgitas, miks on eelnõu välja töötatud ning milliseid muudatusi see endaga kaasa toob. I. Lutsar sõnas, et riigi juhtimine tänapäeval peab toetuma teaduspõhiste otsustele, mitte pelgalt tunnete või emotsioonidele. Poliitikal on loomulikult oma roll, kuid teaduslik ekspertiis peab olema riigivalitsemise lahutamatu osa. Teadusnõunike ametikohad loodi Eestis 2016. aastal RITA programmi raames ning neid ametikohti on täidetud kokku 15 isiku poolt. Selle aja jooksul on koostatud kuus põhjalikku raportit, nii kodu- kui ka välismaiste ekspertide poolt. Nende raportite ühine järeldus on, et teadusnõunike ekspertsus ei ole praegu piisav ning olukorra parandamiseks on vaja tõsta kvalifikatsiooninõudeid.

Praegu võib teadusnõunik olla magistrikraadiga, kuid tihti puudub tal valdkonnaspetsiifiline teaduskogemus. Näiteks, meditsiinivaldkonnas töötav teadusnõunik võib olla küll magistrikraadiga, kuid tal puudub praktiline teadustöö kogemus. Samuti on olnud juhtumeid, kus teadusnõunikul on doktorikraad küll olemas, kuid hoopis teises valdkonnas, mis ei ole asjakohane ministeeriumi vajaduste seisukohalt.

Eelnõu pakub välja, et teadusnõunikuks saaks edaspidi nimetada ainult isiku, kellel on asjaomase valdkonna doktorikraad ja vähemalt viieaastane iseseisev teadus- ja arendustöö kogemus. See tagab, et teadusnõunikul on sügavad teadmised ja praktilised oskused vajalikus valdkonnas ning ta suudab pakkuda ministri ja Riigikantseleile asjatundlikku nõu teadus- ja arendustegevuse küsimustes.

Eelnõu näeb olulise muudatusena ette, et teadusnõuniku valikul osaleb komisjon, kuhu kuuluvad Eesti Teaduste Agentuuri, Eesti Teaduste Akadeemia ning vastava ministeeriumi või Riigikantselele esindajad. Teadusnõuniku valik ei ole enam pelgalt ministri otsustada, vaid toimub avatud konkursi korras ning lähtub teadusmaailma põhimõtetest.

Ettepaneku kohaselt oleks teadusnõuniku ametiaeg kolm aastat ning ühe isiku valimine oleks võimalik maksimaalselt kaheks ametiajaks. Kui teadusnõunik lõpetab oma ametiaja, näeb eelnõu ette võimaluse saada kuue kuu jooksul 50% ulatuses kompensatsiooni teadustööle naasmiseks.

Eelnõu koostamisel on konsulteeritud mitmete teadusasutuste ja tunnustatud teadlastega, sh Eesti Teaduste Akadeemia presidendi, strateegilise analüüsi juhataja ning mitmete akadeemikutega. Kõik nad on olnud toetavad ning pidanud ettepanekut vajalikuks Eesti teaduspõhise poliitika kujundamise tugevdamiseks.

I. Lutsar lisas kokkuvõtteks, et eelnõu aitab ühendada teadusasutusi, ülikoole ja riigivalitsemist, et riigi otsused oleksid tulevikus veelgi pädevamad ja läbimõeldumad.

Katrin Kiisler tutvustas komisjonile Vabariigi Valitsuse seisukohta.

K. Kiisler sõnas, et otsustati toetada eelnõu eesmärki tugevdada teaduspõhist poliitikakujundamist, kuid mitte toetada eelnõu esitatud kujul.

Teadusnõunike ametikohad loodi algselt HTM-i kaasrahastusel, tagades doktorikraadi nõude ja sisulise teadusnõustamise. Aja jooksul on rollid muutunud. Tänapäeval täidavad teadusnõunikud pigem teadusrahastuse korraldaja ülesandeid (hangete, voorude ja määruste koordineerimine), milleks doktorikraadi nõue vajalik ei ole. Viimased konkursid teadusnõuniku ametikohale enam doktorikraadi ei nõudnud, või oli see soovituslik. Sisuline teadusnõustamine on ministeeriumides taandunud ja poliitikakujundus liigub teadusnõunike laualt mööda.

K. Kiisler lisas, et ministeeriumid ise ei taju teadusnõunike rolli muutumist probleemina. Ametikoht täidetakse ülesannetega vastavalt oma vajadustele (teaduse tellimine, hangete korraldamine, määruste koostamine). Eriti kärbeta ja koondamiste ajal on just need ülesanded kriitilised. Ministeeriumid ei soovi, et nende töökorraldust seadusega piiratakse.

Valitsus leiab, et konkreetse ametikoha loomise tingimuste seadusesse kirjutamine loob pretsedendi. See võib viia mitmete teiste ametikohtade (nt kommunikatsioonispetsialistid) kvalifikatsiooninõuete normeerimiseni. Sellisel juhul pole ametikohti enam võimalik paindlikult ümber korraldada, koondada või ajutiselt kaotada, mis piirab ministeeriumi õigust otsustada oma töökorralduse üle.

K. Kiisler lisas, et valitsus tunnustab probleemi, kuid soovib lahendust, mis jätab ministeeriumile otsustusvabaduse. HTM arvamuse kohaselt võib seadusesse näiteks kirjutada võimaluse, et ministeeriumil on õigus luua teadusnõuniku ametikoht ning määrata sellele miinimumkvalifikatsioonid (nt doktorikraad, kogemuse nõue), kuid mitte kohustust, et igas ministeeriumis peab vastav ametikoht olema. Samuti võiks teadusnõuniku põhiülesandeks olla teadusnõustamine ning poliitikakujundusse teadusnõu kaasamine.

Riigiametniku valik peab jääma ministeeriumi pädevusse, kuna ametnikud on riigi teenistuses. Kuigi, nt Teaduste Akadeemia, võib anda nõu kandidaadi sobivuse kohta, peab lõplik valik jääma tööandjale. Mõnes riigis (nt Leedu) on teadusnõunikud teadusagentuuri töötajad, kes tegutsevad ministeeriumi ruumides. Kui sellist lahendust Eestis kaaluda, siis on võimalik, et Eesti Teadusagentuur ja Teaduste Akadeemia valivad teadusnõunikke. Meil tuleb mõelda ka sellele, et nendel ametikohtadel töötavad inimesed ja kui me loome kvaliteediraamistiku, siis kui neid rolle on ministeeriumile endiselt vaja, saavad nad jätkata tööd ka nõunikena, mitte teadusnõunikena.

Valitsuse seisukoht on, et probleem on olemas ja eelnõu eesmärk on õige, kuid lahendus vajab paindlikkust ja arvestamist ministeeriumide tegelike vajadustega.

Jaak Valge sõnul puudutab eelnõu algatajate ning valitsuse erimeelsus seda, millises ulatuses ja millisel viisil peaks riik andma teadusnõustamisele institutsionaalse garantii.

J. Valge sõnul on senine praktika näidanud, et ilma selge seadusliku aluseta on teadusnõunike roll ministeeriumides ebaühtlane. Ka valitsus teadvustab, et praegu on paljud teadusnõunikud sunnitud täitma pigem administratiivseid ülesandeid. Kuigi ministeeriumid ei pruugi hetkel vajadust näha, ei tähenda see, et tegelikku vajadust ei oleks. Seda kinnitab ka Vabariigi Valitsuse seisukoht.

J. Valge selgitas, et eelnõu põhieesmärk ei ole ministeeriumide sisekorralduse reguleerimine detailideni, vaid anda teaduspõhisele poliitikakujundamisele institutsionaalne minimaalne garantii.

Teadusnõunike süsteem pole tavapärane personaliküsimus, vaid osa riigi teadus- ja arendustegevuse korraldusest ning teaduspõhise valitsemise võimekusest. J. Valge sõnul on seetõttu põhjendatud, et institutsiooni olemasolu, põhiülesanne ja minimaalsed kvalifikatsiooninõuded oleksid seaduses selgelt määratletud.

Täitevvõimu enesekorraldusõigust ei saa käsitleda piiramatuna. Seadusandja on ka teistes valdkondades kehtestanud täitevvõimu tegevusele raamid, kui kaalul on riigi toimimise kvaliteet, järjepidevus ja erapooletus.

Käesolev eelnõu ei võta ministriumidelt võimalust kujundada sisemist tööjaotust, vaid sätestab teadusnõustamisele miinimumtaseme, kust allapoole ei tuleks langeda. Seega on küsimus avaliku huvi kaitseks vajalike raamtingimuste kehtestamises, mitte põhjendamatus piiramises.

J. Valge lisas, et eelnõul on ka oluline depolitiseeriv roll. Teadusnõuniku ülesanne on vahendada teaduslikku teadmust ministrile ja ametkonnale ning see peab olema võimalikult sõltumatu hetke poliitilistest kaalutlustest. Valik teadusnõuniku ametikohale peab toimuma avaliku konkursi alusel ning kaasama pädevaid teadusinstituutide. Valitsuse arvamus kinnitab, et teadusnõunike ametikohad on kujunenud teaduslikult nõrgemaks ja sisult administratiivsemaks. Järelikult on vaja uut süsteemi.

Seaduse kaudu korraldamine aitaks ära hoida huvide konflikte ning muudaks ministrite valiku läbipaistvamaks, vähendades võimalikke kiusatusi võtta tööle poliitilisi tuttavaid. J. Valge lisas, et eelnõu ei ole liiga jäik. See võimaldab ministriumide eripärasid, täiendavaid tööülesandeid ning erinevat sisekorraldust. Samuti on võimalik teadusnõuniku koht jaotada mitmeks ametikohaks. Põhimõte on, et igas ministri või valitsuse vastutusallas Riigikantseleis peab olema pädev isik, kes annab teaduspõhist nõu ega ole pelgalt administraator.

See nõue on proportsionaalne vastus probleemile, millele on juba aastaid tähelepanu juhitud, et teadmussiire on Eestis kitsas. Kui vaadata näiteks Tartu Ülikooli, siis on ta tugev teadustsiteeringutes, kuid tugevdamist vajab side ühiskonnaga.

J. Valge viitas, et valitsuse arvamus on sisuliselt positiivne kinnitus sellele, et probleem on olemas, teadusnõunike roll on ebaühtlane, pädevuse nõuded on hägustunud ning teadusnõustamise mõju poliitikakujundamisele vajab tugevdamist. Eelnõu pakub sellele probleemile süsteemse ja sisulise lahenduse.

J. Valge lisas, et eelnõu menetlemist tuleks jätkata, vajadusel täpsustada üksiklahendusi koostöös komisjoniga, loobumata põhieesmärgist. Eelnõu algatajad on valmis edasistes aruteludes kaasa rääkima ning toetama muudatusettepanekuid, mis aitavad pakkuda lahendusi ning viivad edasi teaduspõhise poliitikakujundamise suunas.

Tõnis Lukas avaldas arvamust, et ministriumide ja seaduseelnõu algatajate nägemus teadusnõunike rollist on erinev. Ministriumides töötavad teadusnõunikud on muutunud pigem bürokratideks, mistõttu innovatiivsus ja vaba teadustöö jäävad tahaplaanile.

T. Lukas küsis, kas ametniku staatus piirab teadusnõuniku sõltumatust ning milliseid meetmeid saab rakendada, et vältida teadlase ja teadusnõuniku huvide konflikte. Kas kuidagi neid vabadusi piiratakse ja kas üldse leitakse inimesi, kes ei ole samal ajal seotud mõne grantiga või projektiga, mis võiks rollide konflikti põhjustada ning kuidas seda tehniliselt tagada.

Irja Lutsar vastas, et teadusnõunike leidmine sõltub eelkõige konkursi väljakuulutamise ajast ja tingimustest. Alles siis selgub, millised kandidaadid osalevad. Näiteks Hispaania praktika näitab, et seal oli teadusnõunike kohtadele suur huvi. Kokku kandideeris üle 2000 kogenud teadlase. I. Lutsari arvamus kohaselt võib sarnane huvi olla ka Eestis, sest Eesti teadlaste motivatsioon ja professionaalne taust ei erine oluliselt teistest riikidest.

Teadusgrantide haldamine on korraldatav. Kui teadusnõunik asub ametisse, siis tema granti saab edasi anda mõnele teisele projekti liikmele ning see ei takista teadusnõuniku tööd ega loo huvide konflikti. Oluline on, et teadusnõuniku roll ei muutuks pelgalt võimaluseks lihtsamalt rahastust hankida, vaid toetaks tõeliselt teaduspõhist valitsemist.

Jaak Valge täiendas, et teadusnõunike rolli ja huvide konflikti vältimist saab tehniliselt tagada konkursi protsessi kaudu. Kandidaadilt tuleb konkursil küsida ning vajadusel nõuda kinnitust, et tal puudub huvide konflikt ning ta ei tööta samal ajal seotud grantis. Vajadusel on võimalik nõuda ajutist loobumist grandist või vahepidamist. Oluline on, et kandidaat ise arvestab, kuidas ja millal ta naaseb teadusprotsessi, sest seda on keeruline ette näha ning paindlikkus on vajalik. Seadusesse liiga detailsete nõuete kirjutamine võib osutuda ebasobivaks, mistõttu on praktiline lahendus konkursi käigus tagada läbipaistvus ja sõltumatus.

Katrin Kiisler selgitas, et teadusnõunike bürokratiseerumise probleem ei ole ainult Eesti spetsiifiline, vaid esineb ka riikides, kus teadusnõustamise süsteem on hästi arendatud, näiteks Hollandis. Sageli on olukord selline, et ministeeriumisse tulles määratakse teadusnõunikule menetluslikud ülesanded, mille tagajärjel muutub ta aja jooksul pigem bürokraadiks kui sõltumatuks eksperdiks. Üheks võimalikuks lahenduseks peetakse teadusnõunike rotatsiooni, kus teadusnõunik töötab ministeeriumis kindla perioodi (näit 2-3 aastat) ning pärast seda naaseb teadusmaailma. See aitab vältida ametniku rolli kinnistumist ja säilitada innovatiivsust.

Praegu on Eestis teadusnõunikud võetud tööle riigiametnikena, mis võimaldab neil täita menetluslikke rolle. Samas on võimalik rakendada ka töölepingu alusel töötavaid teadusnõunikke.

K. Kiisler lisas, et erinevad mudelid vajavad läbimõtlemist. Uue süsteemi loomisel tuleks arvestada nii rahvusvahelisi praktikaid kui ka olemasolevate töötajate olukorda, et üleminek oleks sujuv ja töötajad ei satuks ebakindlasse olukorda. Oluline on, et muutused ei mõjuks praegustele teadusnõunikele kui kriitika nende tööle, vaid toetaksid süsteemi arendamist ja teadmispõhise poliitika kujundamist Eestis.

Liina Kersna küsis, kas tänased teadusnõunikud töötavad tähtjaliste või tähtajatute lepingutega.

Katrin Kiisler vastas, et hetkel ei oska sellele vastata.

Margit Sutrop avaldas arvamust, et teadusnõunike institutsiooni tugevdamine ja doktorikraadi nõude kehtestamine on oluline samm teadmispõhise poliitika suunas, kuid üksi sellest ei piisa. Peamine probleem seisneb selles, kas ministeeriumid ja ministrid üldse tunnetavad vajadust teaduspõhise otsustusprotsessi järele. Kui seda vajadust ei ole, jääb nõue formaalseks ning teadusnõunike roll võib olla ebaühtlane või marginaalne. Eesti riigi huvides oleks tagada, et teadmispõhine poliitika leiab igal tasandil rakendust, mitte ainult seal, kus minister seda vajalikuks peab.

M. Sutrop küsis, kas on ülevaade, kuidas erinevates ministeeriumides teadusnõunike rollid on kujunenud ja kas nende roll on seotud doktorikraadi olemasolu või puudumisega. Kuidas tagada, et kõik ministeeriumid tunneksid vajadust teadmispõhise poliitika järele ning rakendaksid teadusnõunike potentsiaali. Kas ainult doktorikraadi nõude kehtestamine aitab kaasa teadmispõhise poliitika juurutamisele või oleks vaja ka teisi meetmeid.

Irja Lutsar vastas, et riigi juhtimine peaks tuginema teaduspõhiste teadmistele. See aitab langetada paremaid otsuseid ning vähendab emotsioonipõhise juhtimise riske. Näiteks mobiiltelefonide kasutamise piiramise otsus koolides on poliitiline, kuid selle otsuse tegemisel

on oluline arvestada teadusuuringute tulemusi, mis annavad objektiivset infot. Kui ministriumid ei tunnista teaduspõhisuse vajadust ja lähtuvad eelkõige tunnetest või emotsioonidest, võib see takistada teadusnõunike rolli rakendamist.

I. Lutsar lisas, et tegelikkuses võib juhtuda, et teadusnõunikud ei täida oma rolli, sest neil puudub vajalik kvalifikatsioon või ministriumid ei soovi teaduspõhist lähenemist rakendada. Seetõttu tuleks selgelt eristada teadusnõuniku ja nõuniku rollid. Kui isikul puudub teaduskraad ja ta ei paku teaduslikku nõu, siis peaks tema ametinimetuse olema lihtsalt "nõunik". Kokkuvõttes jääb rollide täitmise küsimus ministriumide teadlikkuse ja vajaduse tunnetamise taha. Mõnes ministriumis täidetakse teadusnõuniku rolli, teises mitte. Sellega kaasneb ebamäärasus.

Margit Sutrop kinnitas isiklikku arvamust, et teadmispõhine poliitika ning doktorikraadiga nõunikud on vajalikud.

M. Sutrop lisas, et teaduses on palju väärtuspõhisust ning teadlaste arvamused on sageli väga erinevad. Näiteks mobiiltelefonide kasutamise küsimuses näitavad uuringud küll kahjulikkust, kuid kas täielik keelamine on mõistlik - selles teadlaste seisukohad jagunevad.

Seega on eelnõu eesmärk tuua teaduslik mõtlemine ministriumidesse. Üks nõunik ei suuda alati täpselt öelda, mida teha, sest väärtuskonfliktid ja erinevad arusaamad põrkuvad paratamatult. M. Sutrop püstitas küsimuse, kuidas tagada ministriumides teadmispõhine poliitika olukorras, kus otsused peavad sündima kiiresti, kuid teadlaste töö ja vaidlused võtavad aega. Mitmetes teistes maades ei otsusta üks nõunik, vaid otsustusprotsessi on kaasatud palju erinevaid komisjone. Süsteemi paremaks muutmise soovi korral tuleks ka läbi mõelda, kuidas eriarvamusi kaaluda ja nende alusel poliitilisi otsuseid teha.

Jaak Valge sõnas, et juhul kui praegu ametis olevate teadusnõunike jaoks on vajalik üleminekuajaga, saab selle vajaduse eelnõusse hõlpsasti sisse viia.

J. Valge selgitas, et eelnõu näol ei ole tegemist pelgalt TAIKS-i vigade parandusega. Pigem väikese, ent olulise täiendusega.

J. Valge vastas küsimusele, milline on teadusnõuniku roll, kas doktorikraadiga töötaja suudab olukorda muuta ning kas ministriumides mõistetakse teaduspõhise poliitika vajalikkust, et kui usku ei ole, tuleb seda tekitada ja veenda. Ühiskonnana me mõistame, et teadmispõhisus on vajalik.

Margit Sutrop tõi esile vajaduse tuua akadeemiline maailm ministriumidesse, et mitmekesistada mõtlemist ja otsustusprotsesse. Ta viitas, et praeguse eelnõu järgi peaks teadusnõunik olema ministri alluvuses ametnik. Samas oldi arutelu seisukohal, et bürokratiseerumist tuleks vältida ning teadusnõunik võiks töötada ka käsunduslepingu alusel või muus paindlikus vormis. Sellisel juhul tekib küsimus, kuidas tagada, et ministriumid doktorikraadiga nõunikud tööle võtaksid. Sutrop sõnul on oluline, et iga minister tunnetaks teadusnõunike vajadust.

M. Sutrop küsis, millised konkreetsete lahendused võiksid HTMi kogemuse põhjal tagada, et kõik ministriumid tunnistaksid teadusnõunike vajadust ja rakendaksid nende potentsiaali.

Katrin Kiisler selgitas, et teadusnõuniku ametikohaga kaasneb rahaline ressurs, mille olemasolu on praeguse valitsuse koalitsioonileppes sätestatud, kuid selle kehtivus võib järgmise valitsuse puhul muutuda. Iga ministrium saab teadusnõuniku ametikoha kohta 100 000 eurot, millesse kuulub nii teadusnõuniku palk kui ka tegevuskulud (ekspertide kaasamine, teadusnõukoja koostamine jm). See rahastus on ühelt poolt motivaator teadusnõuniku ametikoha loomisel, kuid teisalt tekitab vastasseisu, kui ametikoha nimetamise või täitmise tingimused muutuvad. K. Kiisler lisas, et poliitikakujundus on sageli väga kiire ning teaduse kaasamine on keeruline just ajaraami tõttu. Teadus nõuab aega nii uurimiseks kui ka

soovituste andmiseks. K. Kiisleri sõnul võiks lahenduseks olla püsiva teaduse loomine valdkondades, kus ministeeriumil on vajadus teadusnõu järele ning võimalust kasutada ekspertiisi nendelt teadlastelt, kes vastavaid teemasid pidevalt uurivad. Ministeeriumi menetluslik roll vahendajana on samuti vajalik. Ministeeriumid näevadki, et need mõlemad rollid jääksid paralleelselt alles. Kõrgetasemelised teadlased ei hakka ekspertiisi vahendama. Sellisel juhul saame tagada teadmispõhise poliitika ning see võimaldab motiveerida kõrgetasemelistel teadlastel teadusnõuniku ametikohale kandideerida.

Liina Kersna sõnul on ühine arusaam, et Eesti riigivalitsemises on vaja teaduspõhisemat lähenemist ning see peab olema süsteemsem. Teadusnõunike süsteem loodi just selleks, et otsustusprotsesse toetaksid teaduspõhised teadmised, mitte pelgalt hangete korraldamine või bürokraatia. Oluline on, et teadusnõunike institutsioon toetaks päriselt teadmispõhist poliitikakujundamist ning säilitaks oma algse eesmärgi, tuua teaduslik ekspertiis riigijuhtimisse.

L. Kersna tegi komisjonile ettepaneku võtta eelnõu täiskogu päevakorda 15. aprillil, määrata juhtivkomisjoni esindajaks Margit Sutrop ning teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorrasedusele on muudatusettepanekute tähtaeg 10 tööpäeva.

Otsustati:

- 2.1.** Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 15.04.2026 (konsensus: Vadim Belobrovstsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Liina Kersna, Margit Sutrop, Kadri Tali).
- 2.2.** Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Margit Sutrop (konsensus: Vadim Belobrovstsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Liina Kersna, Margit Sutrop, Kadri Tali).
- 2.3.** Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Vadim Belobrovstsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Liina Kersna, Margit Sutrop, Kadri Tali).

3. Vabariigi Valitsuse algatatud riigi kultuuripreemiade ja kultuuristipendiumide seaduse ning spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu (824 SE) ettevalmistamine eesimeseks lugemiseks

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu. Kersna lisas, et riigikogule esitatud esialgne eelnõu oli ettepanekuga kaotada kultuuristipendiumid, mille aastane eelarve oli 46 000 eurot. Komisjonis toimunud arutelu tulemusel on eelnõu muudetud enne esimest lugemist selliselt, et kultuuristipendiumid jäävad alles ning neid saavad taotleda kõrghariduse omandanud kultuurivaldkonna inimesed enesetäiendamiseks. Tingimusi on leevendatud võrreldes praeguse korraga (aastast 1998), kus stipendiumit pidi taotlema loomeliidu kaudu.

Kadri Tali küsis, kas kehtivas stipendiumikorras on professionaalse karjääri alustamiseks nõutud, et taotlejal peab olema bakalaureusekraad juba omandatud.

Merle Põld vastas, et ei ole nõutud, hetkel on võimalik esitada taotlus õpinguteks, sealhulgas bakalaureusekraadi omandamiseks.

Kadri Tali rõhutas, et kultuuris andekate ja talendikate loovisikute puhul ei tohiks olla piiravat seost haridustaseme omandamisega. Mõni loovisik võib olla väga noor või ei pruugi kunagi sellist võimalust saada, ent tema loominguline panus võib olla hindamatu. Seega pean oluliseks vaidlustada selle punkti, mis seob stipendiumi taotlemise võimaluse bakalaureusekraadi olemasoluga.

K. Tali küsis, kas kehtivas korras on samuti lahti kirjutatud enesetäiendamise programmidesse, töötubadesse või residentuuridesse vastuvõtmise tingimused.

Merle Põld vastas, et ei olnud. Kehtiv stipendium on mõeldud õppetoetusena õpinguteks välismaa kõrgkoolis. Eelnõus pakutud stipendium on enesetäiendamiseks erinevatel kursustel ja töötubades. Tegemist on sisulise erinevusega.

Kadri Tali sõnas, et kehtiva korra järgi on kultuuristipendiumit võimalik taotleda ka projektideks ja seega peab ta vajalikuks ka selles osas eelnõu vaidlustada.

Kultuuriministeeriumi stipendiumiprogramm on paljusõnaline, mis muudab taotlemise keeruliseks ja demotiveerivaks paljudele kultuuriinimestele. K. Tali arvamuse kohaselt tundub paljusõnalisus olevat teadlikult sisse kirjutatud, mistõttu on oluline see probleem lahendada, et kultuurivaldkonna toetused jõuaksid sihtgrupini ning oleks vähem võimalusi leida põhjusi, miks taotlejad neid stipendiume ei saa.

Liina Kersna sõnas täpsustuseks, et riikliku kultuuristipendiumi määramise tingimused ja kord ei ole seaduseelnõu osa, vaid ministri määruse kavand.

Margit Sutrop meenutas, et õppimiseks saab stipendiume taotleda Haridus- ja Teadusministeeriumist, aga enesetäiendamiseks ja professionaalse karjääri alustamiseks toetavad meetmed puuduvad, mistõttu on stipendiumisaajate ringi kitsendatud. M. Sutrop küsis, kas on kaardistatud, millised stipendiumivõimalused ja toetused on kunstnikele ja kultuuriinimestele, kes ei ole veel bakalaureusekraadi omandanud ning kas see info võiks osaliselt leevendada Kadri Tali muret.

Merle Põld selgitas, et tegemist on Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala küsimusega. Kõrgharidusseaduse alusel antakse üliõpilastele stipendiume. Eraldi on olemas Kristjan Jaak Petersoni nimeline välisõpingute stipendium ning erinevad ERASMUS programmid, mida saab taotleda Haridus- ja Noorteameti kaudu. Lisaks toetab õppimist ka Kultuurkapital, kus sihtkapitalide juures on erinevad stipendiumid, mh ka õppimiseks.

Helle-Moonika Helme avaldas arvamust, et määruse kavandi muudatused suunavad stipendiumide kasutajaid senisest enam rahvusvahelisele tegevusele, jättes tahaplaanile kodumaise kultuuri arendamise ja toetamise. Lisaks juhtis H.-M. Helme tähelepanu määruse kavandile, et stipendiumide konkursi väljakuulutamise sõltub eelarveaasta vahenditest, mis tähendab, et loomeinimesed võivad sattuda ebakindlasse olukorda, kus eelarveliste vahendite puudumisel jäävad stipendiumid välja maksmata või konkurss üldse välja kuulutamata.

Merle Põld vastas, et määruse puhul on tegemist kavandiga, eelnõusse minev tekst ei sisalda kaalutlusruumi ja määrusest jääb viidatud lause välja. Stipendium on mõeldud eelkõige õppimiseks välismaa kõrgkoolides, kuigi teoreetiliselt võib toetada ka kultuuriprojekte. Praktikas on üritatud pigem toetada õppimist. Projektidega tegutsevad sageli juriidilised isikud, mis tekitab probleeme. Stipendiumi eesmärk on aidata ennast täiendanud isikutel arendada kultuuri Eestis, luua kontakte ja võrgustikke ning soodustada nende tagasitulekut ning loomingulist tegevust Eestis.

Liina Kersna küsis, kas lisaks hetkel määruse kavandisse plaanitud muudatusele on veel midagi plaanis muuta.

Merle Põld vastas, et hetkel mitte. Aga kui kavand saadetakse kooskõlastusringile, saavad kõik puudutatud ja kaasatud isikud anda oma sisulise panuse kavandi arutelluse.

Liina Kersna viitas kehtivale kultuuristipendiumi korrale, kus noor inimene sai taotleda stipendiumi ainult loomeliidu kaudu. See oli suur takistus, mida enam plaanis ei ole.

Madis Kallas sõnas, et seaduseelnõu § 4 järgi on täiesti selgelt sätestatud, et tegevus võib toimuda ka Eestis, mitte ainult välismaal. See tähendab, et rahvusvaheliste juhendajate

meistriklassid, töötoad või residentuurid võivad toimuda Eestis ning stipendiumi saab kasutada ka enda täiendamiseks Eestis.

Kadri Tali viitas stipendiumitaotlemise statistikale aastatel 2015–2020. Ilmneb, et varasematel aastatel oli taotlejate arv märkimisväärne (nt 61, 43 ja 39 taotlejat), mis langes järsult COVID-19 perioodil (2021. aastal vaid viis taotlejat). See viitab piirangute mõjule välisõpingute võimalustele.

K. Tali lisas, et stipendiumi suurus (2300 eurot aastas) on kultuurivaldkonna jaoks oluline ja tihti kombineeritakse erinevaid allikaid, et jõuda õppima minekuks vajaliku summani. Algse eelnõu muudatustega kavandatakse riiklikult kultuuri- ja spordistipendiumide kaotamist ning vabanevate vahendite suunamist teistesse toetustesse, et kasutada ressursse sihipärasemalt. K. Tali sõnul on oluline välistada võimalus, et valdkonna eest vastutav minister saab õiguse määrusega kehtestada preemia suurust.

Liina Kersna viitas eelnõu seletuskirjale, et kultuuristipendiumide eelarvet on kasvatatud 46 000 eurot 50 000 eurole aastas ja ka kultuuristipendiumi suuruseks on kavandatud 10 000 eurot aastas. L. Kersna lisas, et on võetud kuulda kultuurikomisjoni sisendit, et summa võiks olla suurem.

Kadri Tali sõnas, et viimase viie aasta jooksul on kultuuriinimeste pealt säästetud ning see raha on paigutatud kuskile mujale. K. Tali arvamuse kohaselt peaks statuut jääma samaks, va see, et isik võiks ise taotleda toetust, mitte ei taotle toetust loomeliidu kaudu.

Liina Kersna tänas osalejaid arutelu eest.

4. Muuseumiseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustamine

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis muuseumiseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustamiseks sõna Kultuuriministeeriumi esindajatele.

Marju Reismaa viitas sissejuhatareks kultuurikomisjonis 15.12.2025 toimunud arutelule, mille teemaks oli Eesti Rahva Muuseumi juriidiline staatus. Pärast seda kohtumist on Kultuuriministeerium korraldanud veel mitmeid arutelusid Eesti Rahva Muuseumiga (ERM), Muinsuskaitseametiga ja Konserveerimis- ja Digiteerimiskeskus Kanutiga (kuulub Eesti Vabaõhumuuseumi koosseisu).

Praegu kooskõlastusringil olevas väljatöötamiskavatsuses on sõnastatud kaks põhiprobleemi. Esimese probleemina puudub Eestis sõltumatu museoloogiaalane kompetentsikeskus. ERM on riigiasutusena otseselt täitevvõimu kontrolli all, mis piirab asutuse autonoomiat teadus- ja kultuuriasutusena. Teise probleemina vajavad muutmist ka muuseumide pärandihoidlad koos sobiva juhtimismudeliga. Eesmärk on leida juhtimismudel, mis tagab ühtlasi ERM-ile vajaliku institutsionaalse autonoomia ning võimaldab kujuneda muuseumivaldkonna teadus- ja arenduskeskuseks. Reismaa selgitas, et valitud lahendus on ERM-i asutamine avalik-õigusliku juriidilise isikuna. Seadusega määratakse ERM-i ülesandeks olla muuseumi valdkonna teadus- ja arenduskeskus ning korraldada riigile kuuluvate muuseumikogude säilitamise, konserveerimise ja digiteerimise teenuseid. Alternatiivseid mitteregulatiivseid lahendusi selle probleemi lahendamiseks ei ole. Regulatiivsete variantidena kaalus Kultuuriministeerium kahte varianti, kas eraldi seaduse loomist või muuseumiseaduse muutmist. Mõlemad variandid on juriidiliselt võimalikud. Aga kuna muuseumivaldkonnas on olemas muuseumiseadus ning kuna eesmärgiks pole ainult ERM-i kui avalik-õigusliku juriidilise isiku asutamine, vaid ka valdkonnaüleste ülesannete reguleerimine, peab Kultuuriministeerium õigusselgeks ning otstarbekaks kõik vajalikud muudatused teha

muuseumiseaduses.

Reismaa lisas, et VTK tagasisidet oodatakse 14. aprilliks. Eelnõu on plaanis saata kooskõlastusringile mai teises pooles. Arvestatud on ka varuaega, mistõttu on plaanis esitada eelnõu valitsusse augusti lõpus ning Riigikogule septembri alguses. Eelnõu peaks seadusena jõustuma ning ERM alustama avalik-õigusliku juriidilise isikuna tegevust 1. aprillil 2027.

Tõnis Lukas küsis, kuidas on plaanitud hoone ERM-ile üleandmine, mis on eeldus autonoomia teostamiseks. Oleks korrektne, kui ERM-ile antakse maja üle.

Marju Reismaa vastas, et praegu on plaanis, et ERM-ile antakse üle Heimtali muuseum. ERM-i peamaja jääb Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsi (RKAS) teenusele. Selline lahendus tuleneb riigi kinnisvarapoliitikast, mis näeb ette, et RKAS haldab peamaja, kuna see on majanduslikult otstarbekam. Rahaliseks oleks kordades keerulisem, kui peamaja oleks ERM-i enda halduses. RKAS-il on paremad võimalused hoonete majandamiseks ning see otsus on puhtalt rahaline.

Margit Sutrop avaldas arvamust, et ühe suure hoidla rajamise ideest loobumine tundub praeguses kontekstis mõistlik, arvestades Eesti muuseumide mitmekesisust ja piirkondlikke vajadusi. Sutrop küsis, kas hoidlate haldamine ja teadustöö peaksid tingimata olema ühe asutuse vastutusel, mis võib viia olukorrani, kus teadustöö areng võib jääda hoidlate haldamisega seotud praktiliste küsimuste varju. M. Sutrop tõi näiteks Kirjandusmuuseumi üleandmise Tartu Ülikoolile, mis on just seetõttu keeruline, et ülikool ei soovi muuseumi hoidlate ja arhiivi haldamisega tegeleda.

Marju Reismaa kinnitas, et ühte suurt hoidlat pole kunagi kavandatud. Endiselt on plaanis Põhja-Eesti ja Lõuna-Eesti hoidlate süsteem ning Hiiumaa hoidlad ja see struktuur jääb kehtima. ERM-il on vajadus Lõuna-Eestis hoidlate juurdeehituse järele.

Reismaa vastas, et ERM-i teadustöös on tugevalt seotud esemelise pärandi füüsiline osa – eseme säilitamine, konserveerimine on seotud ka nende teadustööga ja nad on selles mõttes unikaalsed. Tegemist ei ole ainult hoidla pidamisega, vaid tervikteenuse osutamisega. Unikaalne on see, et tekib museaalide eluea mõttes terviklahendus. Kogumine, uurimine, säilitamine, eksponeerimine ja selle käigus uue info hankimine, moodustavad pideva tsükli, mis on väga loogiliselt seotud.

Tõnis Lukas avaldas arvamust, et arvestades Eesti muuseumide süsteemi mitmekesisust ja piirkondlikke vajadusi, on oluline, et pärandihoidlad Hiiumaal ning teistes regioonides arenevad kiiresti ning paindlikult. Kui hoidlad jäävad eraldi institutsiooniks, tuleb sinna leida pädev operaator ja tagada eraldi funktsioneerimine. Kuid Eesti väikesel kultuurimaastikul pole selline killustatus otstarbekas. Pigem peaks juhtivmuuseum, näiteks avalik-õigusliku staatusega Eesti Rahva Muuseum (ERM), võtma pärandihoidlate koordineerimise enda kanda.

Margit Sutrop küsis, kuidas mõjutab uue seadusega antav roll ERM-i töökorraldust ja rahastamist, arvestades, et staatuse muutumine iseenesest rahalisi vahendeid juurde ei too.

Marju Reismaa vastas, et täiendavat rahastust selle eelnõuga ette nähtud ei ole ja pärandihoidlate rajamine toimub eraldi protsessina. ERM osutab juba täna teatud mõttes pärandihoidlateenust, kuna teatud muuseumite kogud on ERM-i hoidlates.

Võimendusefekt seisneb selles, et Konserveerimis- ja Digiteerimiskeskuse Kanut, mis praegu kuulub Vabaõhumuuseumi koosseisu, konservaatorid viiakse ERM-i alla. See muudatus annab institutsioonile suurema paindlikkuse, kuna enamate töötajate olemasolul muutub teenuste korraldamine lihtsamaks. Lisaks avardub konservaatoritele liikumisvabadus. Neil on

võimalik valida, kas töötada Tartus või Tallinnas, sest Kanuti töökohad asuvad pealinnas.

Margit Sutrop küsis, miks mõned muuseumid keelduvad seda teenust ERM-i käest võtmast.

Marju Reismaa selgitas, et ERM on võtnud vastu kõige suuremas hädas olevad kogud, kuid ERM-il endal napib ruumi ja ressursse kogude hoidmiseks. Ruumipuudus leeveneb tulevikus siis, kui rajatakse pärandihoidla. Konserveerimisteenust ERM praegu teistele muuseumidele ei paku. Seda teenust osutatakse Kanuti kaudu. Koos Kanuti töötajate ja toetustega liigub see ülesanne ERM-ile. Näiteks juba materjalide soetamisel võib tekkida mastaabiefekt. Kui hangitakse vahendeid nii enda kui ka teiste muuseumide teenuste jaoks, on võimalik saavutada suurem efektiivsus ja säästlikkus.

Helle-Moonika Helme viitas paari aasta tagasele komisjoni visiidile Vabaõhumuuseumisse ning selle hoidla viletsale olukorrale ja küsis, kas vahepeal on midagi muutunud.

Marju Reismaa vastas, et Kultuuriministeeriumil õnnestus anda muuseumile lisaraha ning nad tegid korda oma ühe suurtest kaarhallidest, kuhu nad said panna mitmetasapinnalisi riuleid suuremõõtmeliste esemetele.

Liina Kersna tänas VTK tutvustamise ning arutelu eest.

5. Info ja muud küsimused

5.1. Kultuurikomisjoni taotlus konverentsisaali kasutamiseks reedel, 22. mail.

Eesti Logopeedide Ühing on edastanud kultuurikomisjonile palve, korraldada RK konverentsisaalis rahvusvaheline Euroopa Logopeedide Assotsiatsiooni (European Speech and Language Therapist Association) seminar.

Otsustati:

5.1.1 Toetada Eesti Logopeedide Ühingu poolt korraldatava seminari toimumist Riigikogu konverentsisaalis 22. mail 2026.

(allkirjastatud digitaalselt)
Liina Kersna
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Merje Noorlind
protokollija